

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду

Судова палата з розгляду справ щодо
захисту соціальних прав

2019/3

Показчик термінів

анулювання дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу, 12
антидемпінгове мито, 17
ведення лісового господарства, 5,6
відведення земельних ділянок, 3, 6
відмова від касаційної скарги, 18
відшкодування коштів за вкладами, 8, 9
вкладник, 8, 9
дозвіл на розробку проекту землеустрою, 3, 13
залучення свідків, 14
закриття касаційного провадження, 18
земельна ділянка лісогосподарського призначення, 6
зміна складу майна, 15
ліквідація наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, 11
майнові вимоги, 15
неплатоспроможний банк, 9
перерахунок пенсії, 11
проведення судових експертиз, 14
проект землеустрою, 3, 6, 13
присадибна ділянка, 3
розсуд суб'єкта публічної адміністрації, 13
строк звернення до суду, 17
строкова служба, 11
стягнення капіталізованих платежів, 18
судовий збір, 15, 18
судові витрати, 14
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб 8, 9
VIP-клієнт банку, 8

Огляд судових рішень у справах, розглянутих судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

(підстава передачі згідно з частиною першою статті 346 Кодексу адміністративного судочинства України – відступлення від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду)

Відмова суб'єкта владних повноважень у наданні дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки може бути предметом судового оскарження

17 грудня 2018 року Верховний Суд у складі Судової палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу за позовом до Авангардівської селищної ради Овідіопольського району Одеської області про визнання незаконним рішення органу місцевого самоврядування.

Верховний Суд розглядав справу з подібними правовідносинами, а саме № 804/3703/16 (провадження № К/9901/1529/17) за позовом фізичної особи до Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії, та дійшов висновку, що дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки не є рішенням, без якого не може бути реалізоване право на отримання земельної ділянки у власність. Отже, відмова відповідного органу у наданні дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, навіть якщо вона, на думку особи, є протиправною, не має наслідком порушення прав та інтересів особи, яка має намір отримати земельну ділянку.

У справі, що розглядається, Верховний Суд у складі суддів Судової палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду відступив від вказаного висновку Верховного Суду з огляду на таке.

Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами України визначено у статті 118 Земельного кодексу України. Відповідно до положень частини шостої статті 118 ЗК України громадяни, зацікавлені в одержанні безоплатно у власність земельної ділянки із земель державної або комунальної власності для <...> будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель та споруд (присадибна ділянка) <...> у межах норм безоплатної приватизації, подають клопотання до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених статтею 122 цього Кодексу.

У частині сьомій статті 118 ЗК України зазначено, що відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених статтею 122 цього Кодексу, розглядає клопотання у місячний строк і дає дозвіл на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або надає мотивовану відмову у його наданні.

Частинами десятою та одинадцятою статті 118 ЗК України встановлено, що відмова органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування у передачі земельної ділянки у власність або залишення клопотання без розгляду можуть бути оскаржені до суду. У разі відмови органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування у передачі земельної ділянки у власність або залишення заяви без розгляду питання вирішується в судовому порядку.

При цьому колегія суддів акцентує увагу на тому, що ухвалення рішення є результатом певної правової процедури, яка йому передує. Тобто, відповідно до статті 118 ЗК України порядок безоплатної передачі земельних ділянок у власність громадянам передбачає визначену земельно-правову процедуру, яка включає такі послідовні стадії:

1) подання громадянином клопотання до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування щодо отримання земельної ділянки у власність;

2) отримання дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки (або мотивовану відмову у його наданні);

3) після розроблення проекту землеустрою такий проект погоджується, зокрема з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, відповідно до приписів статті 186-1 ЗК України;

4) здійснення державної реєстрації сформованої земельної ділянки у Державному земельному кадастрі;

5) подання громадянином погодженого проекту землеустрою до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність, про що, в свою чергу, такий орган у двотижневий строк зобов'язаний прийняти відповідне рішення.

Аналіз наведених норм права, якими врегульовано процедуру безоплатного отримання земельних ділянок, свідчить про те, що всі дії відповідних суб'єктів земельно-правової процедури є взаємопов'язаними, послідовними і спрямовані на досягнення результату у вигляді отримання земельної ділянки у власність.

Визначена законом процедура є способом дій відповідного органу державної влади або органу місцевого самоврядування у відповідь на звернення громадян щодо того чи іншого «земельного» питання. У світлі вимог частини другої статті 19 Конституції України дотримання відповідним органом встановленої законом процедури є обов'язковим.

За такого правового регулювання Верховний Суд вважає, що відмова органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування у наданні дозволу на розробку проекту землеустрою фактично створює перешкоди для подальшого позитивного вирішення питання на користь особи, яка замовила і розробила проект землеустрою всупереч відмові у наданні такого дозволу, а тому може бути предметом судового оскарження.

Крім того, колегія суддів вважає, що за такого правового підходу, який висловлено Верховним Судом у складі колегії суддів у постанові від 14 березня 2018 року у справі № 804/3703/16, втрачається сенс у першій стадії земельно-правової процедури щодо звернення особи за отриманням дозволу та безпосередньо його отримання, тобто позбавляє цю дію її юридичного (правового) значення.

З урахуванням викладеного, колегія суддів Судової палати сформулювала такий правовий висновок.

Частина десята статті 118 ЗК України у взаємозв'язку з положеннями Кодексу адміністративного судочинства України і конституційним правом особи на судовий захист свідчить про те, що відмова органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування у наданні дозволу на розробку проекту землеустрою може бути предметом судового оскарження, оскільки, фактично, створює перешкоди для подальшого позитивного вирішення питання на користь особи, яка замовила і розробила проект землеустрою всупереч відмові у наданні такого дозволу. У випадку звернення зацікавленої особи з позовом до суду, адміністративний суд повинен надати правову оцінку діям суб'єкта владних повноважень при прийнятті того чи іншого рішення та перевірити його відповідність критеріям правомірності, які пред'являються до рішень суб'єктів владних повноважень та які закріплені у статті 2 КАС України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 грудня 2018 року у справі № 509/4156/15-а (провадження № К/9901/7504/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78626478>.

Неприйняття в установленій законодавством строк суб'єктом владних повноважень одного з рішень, визначених статтею 123 Земельного кодексу України, за клопотанням про надання дозволу на розроблення документації із землеустрою щодо відведення земельних ділянок в постійне користування, є протиправним

23 січня 2019 року Верховний Суд у складі Судової палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу за позовом Волинського обласного комунального спеціалізованого лісгосподарського підприємства «Волиньоблагроліс» до Волинської обласної державної адміністрації про надання дозволу на складання проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок лісгосподарського призначення в постійне користування для ведення лісового господарства.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що звертаючись до суду з позовом про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання відповідача вчинити дії щодо надання дозволу на розроблення документації із землеустрою щодо відведення земельних ділянок лісового фонду, підприємство намагалося усунути для реалізації прав перешкоду, якої фактично немає. Так, частиною третьою статті 123 Земельного кодексу України закріплено принцип «мовчазної згоди», згідно з яким особа має право розпочати виготовлення проекту землеустрою після спливу місячного терміну з моменту отримання органом місцевого самоврядування відповідного клопотання. Крім того, дозвіл на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки не є рішенням, без якого не може бути реалізоване право на отримання земельної ділянки у власність.

Таких висновків суди першої та апеляційної інстанцій дійшли, беручи до уваги висновки у подібних правовідносинах, викладені в постановках Верховного Суду від 31 січня 2018 року у справі № 814/741/16 і від 14 березня 2018 року у справі

№ 804/3703/16, в яких, зокрема, зазначено, що відповідно до частини десятої статті 118 ЗК України рішенням, яке може порушити права особи та яке може бути оскаржене до суду, може вважатися рішення про відмову органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування щодо передачі земельної ділянки у власність або залишення клопотання без розгляду. Ненадання дозволу на розроблення проекту землеустрою за відсутності мотивованої відмови у його наданні не є для особи перешкодою для виготовлення такого проекту.

Оцінюючи доводи касаційної скарги, колегія суддів встановила, що Верховний Суд вже розглядав справи з подібними правовідносинами.

У справі № 509/4156/15-а (постанова від 17 грудня 2018 року) Верховний Суд у складі суддів Судової палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду відступив від висновку, викладеного у зазначених постановках, згідно з яким ненадання дозволу на розроблення проекту землеустрою за відсутності мотивованої відмови у його наданні не є для особи перешкодою для виготовлення такого проекту.

У справі № 509/4156/15-а Верховний Суд дійшов висновку, що згідно з абзацом третім частини сьомої статті 118 ЗК України особа має право замовити проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки без згоди уповноваженого органу, якщо уповноважений орган у місячний строк не надав ні дозволу на його розроблення, ні мотивованої відмови у наданні такого дозволу.

Проте, цією нормою закріплено виключно право, а не обов'язок громадянина замовити розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки без надання такого дозволу та жодним чином не позбавляє його права на отримання від уповноваженого органу після спливу місячного строку дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або вмотивованої відмови у його наданні, а також права на судовий захист у випадку неможливості реалізації права на отримання відповідного дозволу (бездіяльності суб'єкта владних повноважень) або відмови у його наданні після спливу місячного строку.

Отже, використання особою права замовити проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки без згоди уповноваженого органу не позбавляє обов'язку відповідача розглянути заяву згідно із чинним законодавством та прийняти відповідне рішення.

Таким чином, якщо зацікавлена особа замовила проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки без згоди уповноваженого органу у встановлений строк, вона не позбавляється права на оскарження бездіяльності відповідного органу.

У справі, що розглядається, правовідносини є подібними. З тією лише різницею, що позивачем є не фізична, а юридична особа, і йдеться про надання земельної ділянки у користування, а не у власність. Водночас механізм застосування правових гарантій, встановлених на випадок бездіяльності органу, який має повноваження надавати дозвіл на розробку відповідного проекту землеустрою, є однаковим. З огляду на це Суд вважає, що висновки Верховного Суду у постанові від 17 грудня 2018 року у справі № 509/4156/15-а є релевантними та можуть застосовуватися у справі, що розглядається.

Колегія суддів погодилася з доводами скажника про те, що неприйняття одного з рішень, визначених статтею 123 ЗК України, за клопотанням позивача про надання

дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність, є протиправним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 січня 2019 року у справі № 803/667/18 (провадження № К/9901/59922/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79439283>.

Огляд судових рішень у справах, розглянутих колегіями судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

Відшкодування за вкладами для VIP-клієнтів банку за рахунок коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб можливе, якщо рішенням банку було встановлено бонуси до базової відсоткової ставки для VIP-клієнтів як окремої групи клієнтів

24 січня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, уповноваженої особи Фонду на ліквідацію публічного акціонерного товариства «Комерційний банк «Надра».

Вирішуючи спір між сторонами, суди встановили, що 14 жовтня 2013 року між вкладником і ПАТ «КБ «Надра» було укладено договір строкового банківського вкладу (депозиту) без поповнення, оформленого строком на 12 місяців з процентною ставкою 18,5 % річних на суму 400 000 грн. 15 жовтня 2014 року рішенням Уповноваженої особи ПАТ «КБ «Надра» Комітету з управління активами та пасивами ПАТ «КБ «Надра» позивачу при оформленні договору банківського вкладу на індивідуальній основі були встановлені більш сприятливі умови розміщення вкладу, а саме: процентна ставка збільшена на 1 % річних до 23 % річних.

На виконання постанови Правління Національного банку України від 5 лютого 2015 року № 83 «Про віднесення ПАТ «КБ «НАДРА» до категорії неплатоспроможних» рішенням виконавчої дирекції Фонду в ПАТ «КБ «НАДРА» з 6 лютого 2015 року було запроваджено тимчасову адміністрацію строком на три місяці.

12 червня 2015 року на сайті Фонду опубліковано оголошення, в якому повідомлялося, що починаючи з 12 червня 2015 року Фонд розпочинає виплати коштів вкладникам цього банку. Для отримання коштів вкладники ПАТ «КБ «НАДРА» з 12 червня 2015 року до 23 липня 2015 року включно могли звертатися до установ банку-агента Фонду – Акціонерного товариства «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ».

Позивач за результатами звернення до банку-агента для одержання коштів за депозитним договором дізналась, що в реєстрі осіб на виплату коштів її прізвища немає. З огляду на це позивач звернулася з відповідною заявою до Фонду, в якій просила повідомити, з яких підстав її не було включено до списків на отримання коштів за депозитним договором, а також просила включити її до Реєстру на виплату коштів, гарантованих Фондом.

Позивачу була надана відповідь, де зазначалося, що Фонд не відшкодовує кошти, розміщені на вклад особою, яка на індивідуальній основі отримує від банку проценти за

вкладом на більш сприятливих договірних умовах, ніж звичайні, або має інші фінансові привілеї від банку.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позовних вимог. Апеляційний суд задовольнив позовні вимоги. Крім того, суд зазначив, що обмеження, встановлені частиною четвертою статті 26 Закону України від 23 лютого 2012 року № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» не поширюються на відповідача, оскільки остання не є пов'язаною з банком особою.

За результатами розгляду Верховний Суд прийняв постанову, в якій зазначив таке.

У випадку, коли спеціальні пропозиції банку щодо вкладів були однакові для всіх охочих укласти договір банківського вкладу та не встановлювались окремо для визначеної особи, ці вклади не можуть вважатись такими, що розміщені на індивідуальній основі та на більш сприятливих договірних умовах, ніж звичайні.

Програми лояльності або спеціальні пропозиції, які передбачають додавання певних процентів на депозит у зв'язку з пролонгацією договору, соціальним статусом вкладника (пенсіонери, студенти тощо), акції під певні свята, є публічними пропозиціями, розрахованими на необмежене коло осіб.

Умови договору банківського вкладу мають бути однаковими для всіх вкладників, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги. Відповідно, до осіб, які мають надані законом пільги, банк може застосувати більш сприятливі договірні умови, аніж до інших вкладників.

Разом з тим вкладом, розміщеним на індивідуальній основі або на більш сприятливих договірних умовах, ніж звичайні, може вважатися лише такий вклад, який запропонований окремій особі на підставі, зокрема, окремих рішень уповноважених осіб банку тощо, тобто на умовах, які не пропонуються публічно невизначеному колу осіб. У разі неприйняття банком будь-яких документів, у яких фіксуються пільги для певних клієнтів банку, такі умови договору не можуть вважатися індивідуальними.

Тобто отриманню індивідуальних депозитних ставок може передувати підстава: інформація банку про акції для конкретних осіб, визначених банком; письмове звернення особи з проханням встановити їй індивідуальну ставку, яка не міститься в публічних пропозиціях банку, з аргументами, які можуть слугувати підставою для встановлення процентів на більш сприятливих договірних умовах.

Колегія суддів дійшла висновку, що рішенням банку було встановлено бонуси до базової відсоткової ставки для окремої групи клієнтів. Йдеться про VIP-клієнтів банку – юридичних або фізичних осіб, до яких банк виявляє особливу увагу та спеціальне сприяння; які привабливі для банку своїм становищем, іменем, авторитетом в економічній чи суспільно-політичній сфері, або великими грошовими потоками, що їх зацікавлений обслуговувати банк, або значною кількістю інкасованої готівки, різних послуг та банківських продуктів, реалізація яких приносить банкові зиск.

Такі умови були передбачені не індивідуально для позивача, а для низки клієнтів, які відносяться до умовної групи VIP. При цьому VIP-обслуговування в банках з наданням спеціальних пропозицій є сталою практикою банківського обслуговування та пропонуються невизначеному колу осіб, а тому не можуть вважатися такими, що встановлюються окремо для особи. Наданий бонус до базової ставки за вкладом у

загальній сумі не перевищив максимальний розмір базової відсоткової ставки разом із бонусом у 24 % річних у гривні, що встановлено у банку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 січня 2019 року у справі № 820/11372/15 (провадження № К/9901/15094/18, К/9901/15095/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79410748>.

За договором банківського вкладу, укладеним після прийняття рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, вкладник не має права на відшкодування суми вкладу за рахунок коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

24 січня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув адміністративну справу за позовом Особи 2 до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Уповноваженої особи Фонду на здійснення ліквідації Публічного акціонерного товариства «РЕАЛ БАНК» К., Уповноваженої особи Фонду на здійснення ліквідації ПАТ «РЕАЛ БАНК» Ф. про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії.

Вирішуючи спір між сторонами, суди встановили, що 3 березня 2014 року між Лисичанською філією ПАТ «РЕАЛ БАНК» в особі директора Лисичанської філії Особи 7, що діяв на підставі Положення про філію та довіреності, з однієї сторони, та Особою 2 (вкладник), з другої сторони, укладено договір банківського вкладу фізичних осіб з можливістю поповнення та виплатою процентів щомісяця.

На підставі постанови Правління Національного банку України від 28 лютого 2014 року № 109 «Про віднесення Публічного акціонерного товариства «РЕАЛ БАНК» до категорії неплатоспроможних» виконавчою дирекцією Фонду було прийнято рішення про виведення з ринку та здійснення тимчасової адміністрації. Уповноваженою особою Фонду було призначено провідного юрисконсульта відділу супроводження виведення неплатоспроможних банків з ринку департаменту врегулювання неплатоспроможності банків Фонду.

20 березня 2014 року позивач звернулася з письмовим запитом до Уповноваженої особи Фонду щодо включення її в реєстр вкладників на відшкодування коштом Фонду суми її вкладу за вищезазначеним договором.

Листом від 7 квітня 2014 року Уповноважена особа Фонду повідомила Особу 2 про те, що її не включено в реєстр вкладників на відшкодування коштом Фонду суми її вкладу за договором, оскільки договір з банком було укладено після 28 лютого 2014 року, тобто після прийняття рішення про віднесення публічного акціонерного товариства «РЕАЛ БАНК» до категорії неплатоспроможних.

Задовольняючи частково позовні вимоги, суд першої інстанції вважав, що станом на день укладення позивачем спірного договору постановою Правління НБУ від 28 лютого 2014 року № 109 не набрала законної сили, оскільки як нормативно-правовий акт не була зареєстрована в Міністерстві юстиції України. Договір банківського вкладу було укладено до відкликання ліцензії та фактично виконано сторонами (передано позивачем, прийнято та зараховано банком кошти на відповідний рахунок), договір не заперечувався.

Скасовуючи постанову суду першої інстанції в частині задоволення позовних вимог та відмовляючи в їх задоволенні, апеляційний суд дійшов висновку, що у директора Лисичанської філії ПАТ «РЕАЛ БАНК» на час укладення спірного договору банківського вкладу не було відповідних повноважень, що свідчить про його нікчемність.

За результатами розгляду колегія суддів погодилася з висновком суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Під час тимчасової адміністрації Фонд має повне та виняткове право управляти банком відповідно до закону, нормативно-правових актів Фонду та вживати дії, передбачені планом врегулювання.

Приписи Закону України від 23 лютого 2012 року № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» пов'язують виникнення права в особи на відшкодування суми коштів за вкладом разом з нарахованими на дату віднесення банку до категорії неплатоспроможних відсотками з наявністю в особи статусу вкладника та наявності такого вкладу станом на дату віднесення банку до категорії неплатоспроможних.

Таким чином, договори, укладені після прийняття рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, не підлягають відшкодуванню Фондом.

Суд касаційної інстанції зазначив, що в силу приписів частин другої та третьої статті 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» станом на 28 лютого 2014 року всі повноваження директора Лисичанської філії на укладення будь-яких правочинів, у тому числі договорів банківського вкладу, були призупинені, а тому такий договір вважається неукладеним.

Отже, касаційний суд дійшов висновку, що Особа 2 не набула статусу вкладника банку, який має право на відшкодування суми вкладу коштом Фонду. Обставини, з якими Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» пов'язує виникнення права на відшкодування суми коштів за вкладом разом з нарахованими на дату віднесення банку до категорії неплатоспроможних відсотками, не існували, зокрема, на дату віднесення банку до категорії неплатоспроможних у позивача не було банківського вкладу за договором, укладеним до вказаної дати.

Колегія суддів зазначила, що посилання заявника на необхідність реєстрації постанови Правління НБУ від 28 лютого 2014 року № 109 в порядку, встановленому статтею 3 Указу Президента України від 3 жовтня 1992 року № 493/92 «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади», є безпідставними. Вказана постанова має індивідуальний характер і вичерпує свою дію після її прийняття, не є нормативно-правовим актом, що триває в часі. Тому цей акт не підлягав реєстрації відповідно до пункту 5 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року № 731.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 січня 2019 року у справі № 820/18150/14 (провадження № К/9901/3055/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79410469>.

Особа, яка брала участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, має право на перерахунок пенсії на підставі частини третьої статті 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», якщо брала участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС під час проходження дійсної строкової служби

11 грудня 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особи 1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області про визнання протиправною відмови відповідача у перерахунку пенсії позивачу; зобов'язання відповідача здійснити перерахунок та виплачувати позивачу пенсію з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня відповідного року, з дня звернення з заявою про перерахунок пенсії відповідно до частини третьої статті 59 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

За результатами розгляду справи Верховний Суд зробив висновок про таке.

Частина третя статті 59 зазначеного Закону визначає окрему категорію військовослужбовців, які: брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, або у ліквідації наслідків інших ядерних аварій та випробувань, або у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, об'єднаних фактом того, що відповідна участь здійснювалась у період проходження строкової військової служби.

Таким чином, враховуючи те, що позивач брав участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС не під час проходження дійсної строкової служби, колегія суддів погодилася з висновками суду апеляційної інстанції про те, що позивач не має права на перерахунок пенсії з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня відповідного року

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 грудня 2018 року у справі № 822/1346/18 (провадження № К/9901/62803/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78528310>.

Анулювання дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу здійснюється Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформації, або Українським державним центром радіочастот, а суд може прийняти таке рішення лише у випадку їх відмови протягом місяця

11 грудня 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформації, про анулювання дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу аналогового радіотелефонного зв'язку сухопутної рухомої служби.

Суди першої та апеляційної інстанцій, відмовляючи в задоволенні позову, мотивували свої рішення тим, що з системного аналізу норм Закону України від 1 червня 2000 року № 1770-III «Про радіочастотний ресурс України» вбачається, що саме до компетенції

Нацкомісії відноситься анулювання дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу. Винятком є лише передбачений частиною шостою статті 45 зазначеного Закону випадок анулювання дозволу за рішенням суду у разі відмови в погодженні Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення рішення про анулювання відповідного дозволу на експлуатацію радіоелектронних засобів мовлення.

За результатами розгляду Верховний Суд дійшов такого правового висновку.

Оскільки за нормами Закону України «Про радіочастотний ресурс України» за загальним правилом анулювання дозволу на експлуатацію радіочастотним ресурсом України здійснюється в позасудовому порядку на підставі рішення визначених цим законом органів, а також з урахуванням того, що синтаксичний аналіз положень частини третьої статті 58 зазначеного Закону вказує на те, що словосполучення «в судовому порядку» відноситься виключно до способу стягнення суми заборгованості, що іншим чином зроблено бути не може, колегія суддів вважає, що суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що саме до компетенції Нацкомісії належить анулювання дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу. При цьому отримання від податкового органу інформації про несплату відповідачем збору за користування радіочастотним ресурсом є доказом порушення останнім законодавства, зокрема Закону України «Про радіочастотний ресурс України», що є підставою для здійснення позивачем державного нагляду шляхом проведення позапланової перевірки відповідача, а не звернення до суду з цим позовом.

Таким чином, суд може прийняти рішення про анулювання дозволу лише у випадку відмови Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення прийняти відповідне рішення протягом місяця, у всіх інших випадках дозвіл анулюється Нацкомісією або Українським державним центром радіочастот.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 грудня 2018 року у справі № 809/340/14 (провадження № К/9901/3484/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78528278>.

Зобов'язання судом відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення на користь позивача може бути визнано належним способом захисту та відновлення порушеного права, якщо для його прийняття виконано всі умови, визначені законом, а прийняття такого рішення не передбачає права суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд

22 грудня 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особи 2 за позовом до Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області про зобов'язання повторно розглянути клопотання та надати дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність для ведення особистого селянського господарства орієнтовною площею 2 га із земель сільськогосподарського призначення за межами населеного пункту, яка знаходиться на території Орджонікідзенської селищної ради Криворізького району Дніпропетровської області, із земель державної власності у межах норм безоплатної приватизації.

За результатами розгляду справи Верховний Суд дійшов висновку про таке.

Способом відновлення порушеного права позивача суд апеляційної інстанції обрав зобов'язання відповідача повторно розглянути відповідне клопотання позивача про надання йому дозволу. Щодо ефективності такого способу захисту, то суд має право визнати бездіяльність суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язати вчинити певні дії. При цьому суд може зобов'язати відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення на користь позивача, якщо для його прийняття виконано всі умови, визначені законом, і прийняття такого рішення не передбачає права суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд.

У контексті обставин спору застосування такого способу захисту вимагає з'ясування судом чи виконано позивачем усі визначені законом умови, необхідні для одержання дозволу на розробку проекту землеустрою.

Зазначених обставин суди не встановили. Оцінка правомірності бездіяльності стосувалася лише мотивів, наведених у листі відповідача від 4 січня 2017 року. Однак суди не досліджували, чи ці мотиви є вичерпними та чи дотримано позивачем усіх інших умов для надання дозволу. За таких обставин у суду не було підстав для зобов'язання відповідача прийняти конкретне рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 грудня 2018 року у справі № 804/1469/17 (провадження № К/9901/43891/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78808175>.

Стягнення судових витрат на користь суб'єкта владних повноважень можливе лише щодо документально підтверджених витрат, пов'язаних із залученням свідків та проведенням судових експертиз

30 жовтня 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Департаменту соціальної політики Луцької міської ради Волинської області на ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду за позовом Особи 1 до Департаменту про визнання бездіяльності протиправною.

7 березня 2017 року відповідач звернувся до суду апеляційної інстанції із заявою про стягнення судових витрат, сплачених ним при поданні апеляційної скарги, відповідно до якого у разі відмови у задоволенні позовних вимог позивача, звільненого від сплати судових витрат, судові витрати, понесені відповідачем, компенсуються коштом Держаного бюджету України.

18 квітня 2017 року ухвалою Львівського апеляційного адміністративного суду відмовлено у задоволенні заяви Департаменту про ухвалення додаткового рішення.

Не погоджуючись з рішенням суду апеляційної інстанції, відповідач оскаржив його в касаційному порядку.

За результатами розгляду Верховний Суд прийняв постанову, в якій дійшов висновку про таке.

Відповідно до частини другої статті 94 Кодексу адміністративного судочинства України якщо судові рішення ухвалені на користь сторони – суб'єкта владних

повноважень, суд присуджує з іншої сторони всі здійснені нею документально підтверджені судові витрати, пов'язані із залученням свідків та проведенням судових експертиз.

Частиною п'ятою цієї ж статті передбачено, що у разі відмови у задоволенні позовних вимог позивача, звільненого від сплати судових витрат, а також залишення адміністративного позову без розгляду судові витрати, понесені відповідачем, компенсуються коштом Державного бюджету України.

З огляду на наведене, колегія суддів погоджується з висновком апеляційного суду, що загальне правило розподілу судових витрат полягає в тому, що стороні, на користь якої ухвалено рішення, суд присуджує з другої сторони понесені нею і документально підтверджені судові витрати. При цьому відповідачу – суб'єкту владних повноважень, можуть компенсуватись лише документально підтвердженні витрати, пов'язані із залученням свідків та проведенням судових експертиз, оскільки суб'єкт владних повноважень повинен нести усі ризики, пов'язані з прийняттям ним рішень, вчиненням дій чи допущенням бездіяльності, у тому числі необхідність відстоювати правомірність своєї поведінки в адміністративному суді. Такі обмеження у можливостях суб'єктів владних повноважень свідчать про загальну спрямованість адміністративного судочинства на захист прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб у спірних відносинах із владою.

Отже, касаційний суд підтвердив помилковість посилання відповідача на частину п'яту статті 94 КАС України як на підставу повернення йому сплаченого судового збору. Враховуючи, що відповідачем згідно з платіжними дорученнями було сплачено 1212,64 грн. судового збору за подання апеляційної скарги, проте інших витрат, пов'язаних із залученням свідків та проведенням судових експертиз ним не здійснювалось, то відсутні підстави для задоволення заяви про ухвалення додаткового судового рішення шляхом стягнення на користь відповідача з Державного бюджету України коштів, сплачених за подання апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 жовтня 2018 року у справі № 161/14389/16-а (провадження № К/9901/24601/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77508254>.

Критерієм визначення спору як майнового є характер вимог про скасування рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень, безпосереднім наслідком яких є зміна складу майна позивача

30 жовтня 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення на ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 21 травня 2018 року про повернення апеляційної скарги на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 6 березня 2018 року за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Телеканал СТБ» до Нацради про визнання протиправним і скасування рішення та розпорядження.

Київський апеляційний адміністративний суд ухвалою від 20 квітня 2018 року апеляційну скаргу у цій справі залишив без руху у зв'язку з її невідповідністю вимогам статті 296 Кодексу адміністративного судочинства України, а саме: порушення вимог пункту 1 частини п'ятої щодо додавання скаргником до апеляційної скарги документа про сплату судового збору у розмірі 2400 грн, який є меншим від розміру, встановленого законом (39 630,48 грн).

3 травня 2018 року Нацрада подала до суду пояснення з приводу визначеної суми судового збору, зазначивши, що вона правильно визначила та сплатила розмір судового збору, передбачений для спорів, що мають немайновий характер. На переконання відповідача, предметом спору в таких справах є питання відповідності рішень, дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень вимогам закону, а не встановлення прав і обов'язків між учасниками справи, які стосуються майнових прав.

Київський апеляційний адміністративний суд ухвалою від 21 травня 2018 року апеляційну скаргу повернув апелянту у зв'язку з невиконанням вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху.

За результатами розгляду касаційної скарги Верховний Суд прийняв постанову, в якій дійшов висновку про таке.

У цій справі однією з вимог адміністративного позову є скасування рішення суб'єкта владних повноважень про застосування до позивача санкції «стягнення штрафу». Вказане рішення впливає на склад майна позивача, у тому числі шляхом стягнення штрафних санкцій.

Другою вимогою адміністративного позову є скасування розпорядження відповідача про усунення порушень, яким зобов'язано позивача привести свою діяльність у відповідність із вимогами чинного законодавства та сплатити штраф у тридцятиденний термін з дня отримання рішення про його стягнення (тобто виконати вищевказане рішення).

Відповідно до сталої судової практики, звернення до суду з вимогами про скасування рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень, безпосереднім наслідком яких є зміна складу майна позивача, є майновими, а оскарження рішень суб'єктів владних повноважень, які спонукають до вчинення певних дій, не пов'язаних зі сплатою коштів, є немайновими.

Згідно з частиною третьою статті 6 Закону України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» за подання позовної заяви, що має одночасно майновий і немайновий характер, судовий збір сплачується за ставками, встановленими для позовних заяв майнового та немайнового характеру. У разі коли в позовній заяві об'єднано дві і більше вимог немайнового характеру, судовий збір сплачується за кожною вимогою немайнового характеру.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 жовтня 2018 року у справі № 826/4741/17 (провадження № К/9901/55474/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77508194>.

Сплив строку звернення до суду за захистом прав при запровадженні антидемпінгового мита починається з моменту, коли особа дізналася про висновки за результатами проведення антидемпінгового розслідування

18 січня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Акціонерного товариства «Новомосковська акціонерна компанія «Азот», АТ «Невинномизький «Азот» та Дочірнього підприємства «Агроцентр Єврохім – Україна» на постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 5 березня 2018 року у справі за позовом АТ «Новомосковська акціонерна компанія «Азот», АТ «Невинномизький «Азот» та Дочірнього підприємства «Агроцентр Єврохім – Україна» до Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, за участі третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору: АТ «Мінерально-хімічна компанія «ЄвроХім», ДП «Агроцентр Єврохім – Україна», Публічного акціонерного товариства «АЗОТ», ПАТ «Концерн Стирол», Приватного акціонерного товариства «Северодонецьке об'єднання Азот», про визнання протиправними дій, визнання протиправним та скасування рішення щодо антидемпінгових заходів, зобов'язання припинити антидемпінгове розслідування.

Окружний адміністративний суд міста Києва постановою від 14 грудня 2017 року адміністративний позов задовольнив повністю. Київський апеляційний адміністративний суд постановою від 5 березня 2018 року скасував постанову суду першої інстанції, позов залишив без розгляду з огляду на положення чинного на момент виникнення спірних правовідносин законодавства щодо обмеження права особи на звернення до суду за захистом прав, свобод та інтересів конкретно визначеним строком.

За результатами розгляду Верховний Суд прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Місячний строк звернення до суду щодо оскарження рішення було пропущено. Водночас, крім вимог про оскарження рішення щодо антидемпінгових заходів, позивачі заявили також вимоги про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії, на які поширюється загальний шестимісячний строк звернення з позовом.

Верховний Суд зауважив, що строк на звернення до суду з позовними вимогами про визнання протиправними дій Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо складання основних фактів і висновків у рамках проведення антидемпінгового розслідування щодо імпорту в Україну деяких азотних добрив походженням з Російської Федерації підлягає обрахунку з моменту, коли позивачі дізналися про вчинення Міністерством відповідних дій.

Зацікавлена особа вважається такою, що довідалася про вчинені Міністерством дії з дати отримання основних фактів та висновків і саме з цієї дати підлягає обрахунку шестимісячний строк на звернення з позовом до суду.

Учасники антидемпінгового розслідування, у тому числі позивачі, були ознайомлені з основними фактами і висновками, що підтверджується листом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 22 листопада 2016 року «Щодо надсилання основних фактів і висновків у рамках проведення розслідування».

За таких обставин позивачам стало відомо про висновки, яких дійшло Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за результатами проведення антидемпінгового

розслідування, 22 листопада 2016 року. Натомість адміністративний позов подано 16 червня 2017 року, тобто з порушенням встановленого строку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 січня 2019 року у справі № 826/7768/17 (провадження № К/9901/48528/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79313325>.

Право на подання позову про стягнення капіталізованих платежів, що надійшли до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у випадках ліквідації страхувальників, не обмежено строком звернення до адміністративного суду

10 січня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Сєверодонецьку Луганської області про стягнення капіталізованих платежів.

Луганський окружний адміністративний суд ухвалою від 18 серпня 2017 року, залишеною без змін ухвалою Донецького апеляційного адміністративного суду від 14 вересня 2017 року, клопотання представника відповідача про залишення адміністративного позову без розгляду задовольнив, адміністративний позов Фонду залишив без розгляду у зв'язку з закінченням строків звернення до адміністративного суду.

Залишаючи позов без розгляду, суди виходили з того, що позивачу стало відомо про ліквідацію підприємства відповідача ще 2 грудня 2015 року при наданні останнім довідки про відсутність заборгованості у відповідача. При цьому позивач мав переконатись у відсутності заборгованості перед Фондом, та у разі наявності останньої з дотриманням строків, визначених частиною третьою статті 112 Цивільного кодексу України, звернутися до суду з відповідним позовом. Разом з тим позивач відповідні строки звернення не дотримав, будь-які обставини, які б свідчили про поважність причин такого пропуску, не навів.

За результатами розгляду Верховний Суд прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Частиною другою статті 1205 ЦК України передбачено, що в разі ліквідації юридичної особи платежі, належні потерпілому або особам, визначеним статтею 1200 цього Кодексу, мають бути капіталізовані для виплати їх потерпілому або цим особам у порядку, встановленому законом або іншим нормативно-правовим актом.

Відповідно до частини першої статті 11 Закону України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» джерелами формування коштів Фонду є як страхові внески та суми фінансових санкцій, так і капіталізовані платежі, що надійшли у випадках ліквідації страхувальників у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Наведеними нормами передбачено обов'язок страхувальника проводити капіталізацію платежів для продовження страхових виплат особам, які потерпілі на підприємстві. При цьому заборгованість з капіталізованих платежів, що мають надійти до

Фонду у випадках ліквідації страхувальників, є одним з видів заборгованості перед Фондом, а отже, позовна давність у цих правовідносинах не застосовується.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 січня 2019 року у справі № 812/862/17 (провадження № К/9901/45677/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79130567>.

У разі закриття касаційного провадження у справі за заявою скаржника про відмову від касаційної скарги судовий збір поверненню не підлягає

24 січня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Приватного підприємства «Виробничо-комерційне підприємство «Каро» у справі за позовом Особи 2 до Первомайського міськрайонного управління юстиції в Миколаївській області, реєстраційної служби Врадіївського районного управління юстиції Миколаївської області, третя особа без самостійних вимог на стороні відповідачів – ПП «ВКП «Каро», про скасування рішення.

Після відкриття касаційного провадження у справі до Верховного Суду від скаржника надійшла заява про відмову від касаційної скарги, підписана директором ПП «ВКП «Каро», в якій зазначено, що наслідки відмови від касаційної скарги, передбачені частиною шостою статті 337 Кодексу адміністративного судочинства України, йому відомі.

Скаржник також заявив клопотання про повернення судового збору за подання касаційної скарги з посиланням на пункт 5 частини першої статті 7 Закону України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір».

За результатами розгляду Верховний Суд визнав можливим прийняти відмову від касаційної скарги та закрити касаційне провадження у справі.

Виключний перелік підстав для закриття провадження у справі визначений статтею 238 КАС України. Відповідно, повернення судового збору у разі закриття провадження у справі нерозривно пов'язане із цими підставами.

Згідно з пунктом 5 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила, за ухвалою суду в разі закриття (припинення) провадження у справі (крім випадків, якщо провадження у справі закрито у зв'язку з відмовою позивача від позову і така відмова визнана судом), у тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях.

Враховуючи, що наслідком прийняття відмови від касаційної скарги є закриття касаційного провадження, а не закриття провадження у справі, колегія суддів постановила, що подане скаржником клопотання про повернення судового збору не підлягає задоволенню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 січня 2019 року у справі № 814/2453/15 (провадження № К/9901/14782/18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79411278>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.11.2018 по 31.01.2019 / Упоряд.: канд. юрид. наук М. М. Гімон; відпов. за вип.: В. Л. Котвицький, канд. юрид. наук А. А. Барікова. – Київ, 2019. – Вип. 1. – 18 стор.

¹ **Застереження:** видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua